

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ДО УМОВ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

INNOVATIVE ACTIVITY AS A MEANS OF ADAPTATION OF THE ENTERPRISE UNDER THE CONDITIONS OF THE MARKET ECONOMY

Бреус С.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну

Сомов М.О.

магістрант,
Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розкрито сутність понять «інновація» та «інноваційна діяльність». Досліджено роль інновацій у сучасній економіці. Зазначено, що одним із невід'ємних складників діяльності підприємства є інноваційна діяльність, яка в сучасних умовах виступає засобом адаптації підприємства до ринкових умов економіки. Зроблено висновок про те, що сьогодні впровадження інновацій розглядається як один із способів підвищення конкурентоспроможності продукції, підтримки високих темпів розвитку і рівня прибутковості підприємства.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, адаптація, інноваційний процес, інноваційний розвиток підприємств, інноваційна активність, конкурентоспроможність.

В статье раскрыта сущность понятий «инновация» и «инновационная деятельность». Исследована роль инноваций в современной экономике. Отмечено, что одной из неотъемлемых составляющих деятельности предприятия является инновационная деятельность, которая в современных условиях служит средством адаптации предприятия к рыночным условиям экономики. Сделан вывод о том, что сегодня внедрение инноваций рассматривается как один из способов повышения конкурентоспособности продукции, поддержания высоких темпов развития и уровня доходности предприятия.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, адаптация, инновационный процесс, инновационное развитие предприятий, инновационная активность, конкурентоспособность.

The article reveals the essence of the concept of «innovation» and «innovation activity». The role of innovations in the modern economy is explored. It is noted that one of the integral components of the company's activity is innovative activity, which in modern conditions serves as a means of adapting the enterprise to market conditions of the economy. It is concluded that for today the introduction of innovations is considered as one of the ways of increasing the competitiveness of products, maintaining high rates of development and level of profitability of the enterprise.

Key words: innovation, innovation activity, innovation process, adaptation, innovative development of enterprises, innovative activity, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Запорукою економічного розвитку як окремого підприємства, так і економіки країни у цілому є впровадження інновацій та стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Саме з розвитком інноваційної діяльності пов'язують подолання кризового стану вітчизняної економіки, зростання обсягів виробництва, вихід на нові ринки, адаптацію підприємства до ринкового середовища [1]. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств зумовлюється непередба-

чуваністю та непрогнозованістю економічної ситуації й відбувається в умовах ризику та невизначеності. У сучасних умовах розвитку економіки України високих результатів підприємства можуть досягти лише за умов здійснення систематичних та цілеспрямованих нововведень, націлених на пошук нових видів товару, нових виробничих і транспортних засобів, опанування нових ринків і форм організації виробництва. Це характеризує новаторський та по-особливому новий стиль господарювання, у фундаменті якого – спрямованість на нововведення та інноваційну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідження сутності інновацій та теоретико-практичні аспекти управління інноваційним розвитком підприємства розглянуто в працях великої кількості науковців, як іноземних, так і вітчизняних, серед яких: Ю. Бажал, І.Т. Балабанов, Д. Белла, Л.В. Білозор, К. Вергал, О.І. Дацій, С.М. Ілляшенко, С.Ю. Ілляшенко, С.Д. Ільєнков, М.І. Крупка, В.І. Ландик, Т.С. Максимова, М.Є. Рогоза, Б. Санто, Й. Шумпетер та ін. Проте, зважаючи на наукові здобутки авторів, слід зазначити, що поглибленого аналізу потребує дослідження сутності основоположних понять «інновації» та «інноваційний розвиток підприємств».

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає у дослідженні сутності інновації та інноваційного розвитку підприємств і систематизації наукових підходів до трактування терміну «інновація».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У 1977 р. спеціальна комісія Сенату США зауважувала, що найближчим часом й у віддаленому майбутньому наука і технологія заслуговуватимуть на більшу увагу, ніж будь-який інший елемент національної політики. І вже сьогодні, як відомо, здатність генерувати й упроваджувати досягнення науково-технічного прогресу стає однією з найголовніших умов забезпечення конкурентоспроможності як національної економіки в глобальному конкурентному середовищі, так і окремих товаровиробників на конкретних ринках [2].

Термін «інновація» запроваджено Й. Шумпетером. У 1912 р. в роботі «Теорія економічного розвитку» вчений використав словосполучення «нова комбінація». Б. Санто стверджував, що інновація – це суспільно-техніко-економічний процес, який призводить до поліпшення чи створення нових виробів, технологій [3]. У науковій літературі існують різні погляди на визначення терміна «інновація». Так, М.І. Крупка зазначає, що «як інновації, так і інформація не мають одного визначення, а конкретна інтерпретація інновацій залежить від методу даної науки, мети дослідження або просто від наших основних понять» [4]. Проте інноваційна діяльність недостатньо досліджена, хоча розвивається швидкими темпами.

90-х роках ХХ ст. технологічним змінам у промисловості перешкоджав, головним чином, брак інвестиційних ресурсів. Розвиток науки було визначено радикальним скороченням чисельності персоналу і фінансуванням, появою структурних деформацій. До особливостей інноваційної системи того періоду можна віднести:

- невідповідність системи підготовки кадрів для потреб економіки;
- фрагментацію та незавершеність інноваційного циклу;

– брак фінансування у провідних секторах промисловості, руйнацію зв'язків між наукою, освітою та виробництвом. Інноваційна діяльність підприємств протягом усього періоду змінювалася, намагаючись пристосуватися до нових економічних умов через різноманітні нововведення переважно за рахунок розвитку нових продуктів та нових ринків. Вузька спеціалізація підприємств, обґрунтована в умові дореформеної економіки, зробила їх особливо вразливими в ринкових умовах.

Роль інновацій розглянута в працях науковців [2–12]. Упровадження інновацій в умовах жорстокої конкуренції на ринку є необхідною умовою функціонування будь-якого підприємства.

В Україні не існує єдиної загальноприйнятої класифікації інновацій. Узагальнена класифікація інновацій за провідними ознаками наведена в табл. 1.

Наведена класифікація дасть змогу оцінити спрямованість інноваційного процесу та розробити відповідний механізм управління інноваційною діяльністю.

За останні десятиліття зріс інтерес до інновацій, що закономірно, оскільки вони стали одними з головних чинників економічного зростання. Інновації є необхідною умовою розвитку виробництва, підвищення якості та збільшення кількості появи нових товарів і послуг, а в умовах ринкової економіки вони є рушійною силою конкуренції, завдяки їм удається використовувати сучасну технологію й організацію виробництва, забезпечувати успіх і ефективність діяльності підприємства. Інновації позитивно впливають на розвиток підприємств та економіки країни, тому необхідно сприяти ефективному здійсненню інноваційного процесу, систематичному створенню і поширенню наукових досліджень і розробок, від упровадження яких буде залежати конкурентоспроможність вітчизняних підприємств і країни у цілому. Ключову роль в адаптації підприємств зіграла ставка на оновлення виробництва, що було зумовлено двома об'єктивними причинами: амортизація основних засобів перевищила регульований поріг економічної безпеки; в умовах скорочення циклу життя основних елементів забезпечення конкурентоспроможності підприємств виявилось похідною від рівня інноваційності технологій, машин і устаткування, що надавало оновленню їх основних засобів перманентний характер [7].

Одним із невід'ємних складників діяльності підприємства є інноваційний, при цьому функціонування та розвиток підприємств спрямовані на збереження та зміцнення своїх ринкових позицій. Ураховуючи жорстку конкуренцію, це можливо лише для тих, хто керується високими стандартами праці та завжди стурбованим забезпеченням конкурентних переваг за допомогою різних інновацій. Динаміка ринку

Узагальнена класифікація інновацій за провідними ознаками

Класифікаційна ознака	Види інновацій спрямовані на:
За призначенням	– ефективність виробництва; – ефективність реалізації; – підвищення якості продукції; – поліпшення умов праці
За рівнем новизни	– радикальні; – відносні; – поліпшуючі
За результатами	– технічні; – наукові; – виробничі; – конструкторські; – інформаційні
За масштабами	– глобальні; – транснаціональні; – регіональні; – місцеві
За охопленням частки ринку	– стратегічні; – системні; – локальні
За сферою поширення	– міжнародні; – державні; – галузеві; – окремих підприємств
За темпами впровадження	– швидкі; – зростаючі; – стрибкоподібні; – уповільнені; – затухаючі
За формою	– відкриття, винаходи, патенти; – раціоналізаторські пропозиції; – товарні знаки, торгові марки, емблеми; – нові документи, які описували технологічні, виробничі, управлінські процеси
За циклічним розвитком	– найкрупніші; – крупні; – середні; – дрібні
Вид ефекту, отриманого в результаті впровадження інновації	– науково-технічний; – економічний (комерційний); – соціальний; – екологічний; – інтегральний

Джерело: складено за [5, с. 91–92]

вимагає підвищеної уваги до інноваційних процесів, що розділяє велику кількість цих нововведень, які компанії можуть використовувати. Розвиток інновацій характеризується різними сферами та видами роботи. Інноваційний розвиток слід сприймати як процес управління, заснований на пошуку та застосуванні нових методів та напрямів використання потенціалу компанії в зміні умов середовища в рамках вибраної місії та мотивації прийому, а також передбачає модифікацію наявних та створення нових ринків [9].

Процес інноваційного розвитку слід розглядати з погляду суб'єкта економічної діяльності, тобто як конкретне підприємство, яке здійснює господарську діяльність (виробництво і збут)

у співпраці з постачальниками вихідної сировини і матеріалів, конкурентами, торговими та маркетинговими посередниками, споживачами в конкретних економічних, екологічних, правових та інших умовах [11]. Інноваційний розвиток є результатом цілогодичного ланцюжка реалізованих інновацій, які створюють нові якості для підприємства. До основоположних принципів функціонування підприємства на інноваційних засадах належать такі: пристосованість; динамізм; самоорганізація; саморегулювання; саморозвиток. Оцінка ефективності підприємства з погляду інноваційного розвитку полягає у досягненні таких результатів:

– підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства;

– переваги підприємства за показниками якості продукції та ефективності виробництва;
– досягнення балансу між результатом упровадження технологій та витратами на них.

Інноваційна активність підприємства характеризується ефективністю і регулярністю інновацій, динамікою дій зі створення та практичної реалізації нововведень. Чим вищий рівень інноваційної активності підприємства, тим доцільніше його функціонування та існування.

Загалом інноваційна активність як міра інтенсивності здійснення інновацій на підприємстві є сучасною стратегічною характеристикою його ефективності, що сприятиме підвищенню рівня економічного розвитку підприємства, закріпленню позицій на наявних ринках та входу

на нові ринки збуту продукції, врівноваженню попиту та пропозиції на ринку праці тощо.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Зважаючи на зазначене, слід констатувати, що інновація є продуктом діяльності організації. Сьогодні впровадження інновацій розглядається як один із способів підвищення конкурентоспроможності продукції, підтримки високих темпів розвитку і рівня прибутковості підприємства. Внаслідок використання інновацій суттєво змінюються кількісні та якісні характеристики сфер виробництва та споживання, прискорюється економічний розвиток, забезпечується інтенсифікація суспільного виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутенко А.І., Лазарева Є.В. Інвестиційна діяльність в інноваційній сфері підприємництва України: методи і форми. Вісник економічної науки України. 2007. № 2. С. 14–19.
2. Лепенчук П., Попович Т. Підтримка інноваційної діяльності. Досвід економічно розвинутих держав та України. Юридичний журнал. 2003. № 12. С. 68–71.
3. Санто Б. Инновация как средство экономического развития; пер. с венг. под ред. Б.В. Сазонова. М.: Прогресс, 1990. 325 с.
4. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 608 с.
5. Луциків І. Економічна суть інноваційної діяльності. Галицький економічний вісник. 2010. № 2(27). С. 89–95. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/726/2/GEB_2010_v27_No2-J_Lutsyk-The_economic_essence_of_innovation_89.pdf.
6. Інноваційна продукція як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств України / А.О. Касич, М.В. Назарова, Т.А. Климович. Держава та регіони. 2008. № 2. С. 66–69.
7. Кондратьев С.С. Роль инноваций в развитии предприятия. Молодой ученый. 2018. № 24. С. 139–141. URL: <https://moluch.ru/archive/210/51516/>.
8. Касич А.О., Харькова Ж.В. Управление конкурентными преимуществами предприятия. Экономический анализ. 2016. Т. 25. № 2. С. 79–85.
9. Ілляшенко С.М. Управление инновационным развитием: навч. посіб.; 2-е вид., перероб. і доп. Суми: Університетська книга; К.: Княгиня Ольга, 2005. 324 с.
10. Бреус С.В. Аналіз стану і перспективи експорту високотехнологічної продукції промисловості України. Стратегічні пріоритети: науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень. К., 2010. С. 16–22.
11. Управление инновационной деятельностью: магистерский курс: підручник / за заг. ред. проф. П.Г. Перерви, проф. М.І. Погорєлова, проф. С.А. Меховича, проф. М.І. Ларки. Харків: Апостроф, 2011. Ч. І. 623 с.
12. Бреус С.В. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності. Культура народов Причерноморья. 2004. № 50. С. 25–30. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/54382>.